

## **Projev ministra Tomáše Petříčka v Karolinu, UK – 6. 12. 2019**

### *Vlastenecký sál*

Téma: Porevoluční naděje, evropská očekávání a jak společně dál

Pane ministře, pane rektore,  
milé studentky a studenti, dámy a pánové,

Je mi potěšením, že zde na své alma mater mohu Vás všechny oslovit se zamyšlením nad třicátým výročím Sametové revoluce a jeho poselstvím pro nás v dnešní době. Je mi také ctí, že zde jsem v přítomnosti svého dobrého přítele, ministra zahraničních věcí a evropských záležitostí Francouzské republiky, pana Jean-Yvese Le Driana.

Jsem si vědom, že hovořím na historické půdě Karolina Univerzity Karlovy. Toho si vážím, protože právě tato univerzita má v oblasti obrany svobod, lidských práv a demokracie silnou historii a symboliku. Studenti i profesori jsou tradiční nositelé odvážných myšlenek, jsou to tradiční představitelé akademické i občanské svobody, zejména svobody projevu, kteří ve složitých historických momentech prokázali svou klíčovou roli, svou odvahu.

Byli to právě studenti, kdo na pohřbu Jana Opletala, studenta medicíny na Karlově univerzitě zastřeleného nacisty, protestovali 15. listopadu 1939 proti represím nacistického režimu. Ten odpověděl popravou devíti studentských vůdců a uzavřením českých univerzit o dva dny později. Stovky studentů byly odvezeny do koncentračních táborů, řada jich byla dále popravena či umučena. O třicet let později, v roce 1969, se upálil Jan Palach, student Filosofické fakulty této univerzity, na protest proti sovětské invazi do Československa, která násilně přerušila demokratické změny v naší zemi. Stal se tak symbolem odporu proti útlaku. A bylo to o dalších dvacet let později, k padesátému výročí protinacistických protestů, kdy studenti vyšli 17. listopadu 1989 na pochod za svobodu a demokracii. Spustili tím lavinu, která nám tyto hodnoty skutečně přinesla. To mě naplňuje silnou vírou ve studenstvo. Studenti byli vždy klíčovým aktérem boje za svobodu a demokracii a já doufám, že tuto roli neopustí.

Založení Univerzity Karlovy v roce 1348 nebylo jen založením první instituce vysokého vzdělání ve střední Evropě. Byl to i okamžik, kdy v našich zemích zapustila kořeny učenost. Proto si tak vážíme jejího zakladatele Karla IV., který byl vychován na francouzském dvoře. Možná právě tam se vyvinula zvláštní kvalita jeho pozdějšího vládnutí, totiž snaha vyhnout se zbytečným válkám. Odlišil se tím od svého otce, Jana Lucemburského, který prosazoval válku jako legitimní nástroj dosahování politických cílů. Karel IV. je právě (možná po Svatém Václavovi) zakladatelem umění diplomacie v našich zemích, které je zároveň součástí naší státnosti.

Ale přejdeme dále. Stejně jako Francie dala Evropě Jeana Monneta nebo Roberta Schumana ve 20. století, i Česko se může pyšnit postavou, která viděla ve spojené Evropě důležitý projekt již v 15. století. Král Jiří z Poděbrad usiloval o jakýsi typ mezinárodní organizace, kterou nazval Všeobecná mírová organizace. Jejím principem byla vláda práva, tedy sebeurčení a přitom řešení sporů před institucí typu mezinárodního tribunálu. Jiří vyslal posly k evropským dvorům, aby tuto myšlenku šířili. Kvůli odporu tehdejšího papeže však projekt selhal, a tak si Česko muselo na plnou sounáležitost s Evropou počkat ještě půl milénia.

Kdybychom hledali další spojnice mezi naší zemí a Francií, našli bychom jich řadu, i těch málo známých. Například 30. června 1918 byla vytvořena první československá instituce, československá armáda, a stalo se tak ve francouzském Darney za přítomnosti prezidenta Poincarého i pozdějšího prezidenta Beneše.

O více než 70 let později, 8. prosince 1988, přistál na ruzyňském letišti airbus s francouzským prezidentem Mitterrandem na palubě. Jednalo se o první návštěvu francouzského prezidenta od roku 1918. Zúčastnil se mimo jiné snídaně s disidenty, což mohlo být poprvé – jak uvedl Václav Havel, který byl přítomen – kdy se oficiální hlava západního státu setkala s nezávislými aktivisty. Byl to nový fenomén a moment, který byl pro československou opozici v předvečer revoluce velice důležitý. A byl rovněž zásadní motivací „sametových změn“ v roce 1989. Václav Havel v této souvislosti řekl: „Bylo to znamení, že se věci začínají měnit. Neříkám, že se začala bortit železná opona, ale první trhliny se objevily.“

Ve stejném složení se snídaně na francouzském velvyslanectví opakovala ještě 14. září 1990. Tentokrát ovšem s tím rozdílem, že Havel byl již

prezidentem Československa a další disident, Jiří Dienstbier, ministrem zahraničních věcí.

Pane ministře,

z mých úst zde nyní zaznívá vřelé poděkování Francii za tuto mimořádnou historickou intuici, za prozíravost a podporu opozičnímu hnutí v bývalém komunistickém Československu. A protože svá slova rád doprovázím činy, tak vězte, že rád přijímám pozvání na setkání s bývalými disidenty, které organizujete dnes odpoledne.

Pokud se podíváme do československé historie, tak ať už šlo o rok 1918 nebo později 1948 či 1968, Češi odmítli společenskou radikalizaci, společnost přijala princip nepoužívat sílu pro politické cíle. Myslím, že se to stalo i jistou součástí DNA nás Čechů. Nedávno jsem zjistil, že s touto tezí souhlasí i významný francouzský historik Antoine Marès, který před několika týdny zavítal do Prahy.

Stejně tomu bylo i v roce 1989 a naše sametová revoluce od té doby propůjčila a propůjčuje svou symboliku a jméno dalším nenásilným protestům leckde po světě, kde je předmětem obdivu. Proto bychom se v době jejích oslav měli bavit především o tom, co nám přinesla a stále může přinést, spíše než o tom zda a co se pokazilo. Já bych chtěl především zdůraznit, že svoji svobodu si užíváme každým dnem a nesmíme na to zapomínat.

Ale výročí by neměla být jen připomenutím minulosti, ale především příležitost, ve které vyjádříme naše vize pro budoucnost:

Česko vstoupilo poměrně rychle v letech 1999 a 2004 do Severoatlantické aliance a Evropské unie. Bylo to výsledkem velkého úsilí, které náš stát vyvíjel se silnou podporou společnosti, a které často zahrnovalo i velmi nesnadné reformy. Česko se tak opět včlenilo do rodiny svobodného západního světa a splnilo své základní cíle z 90. let. Svým způsobem ale i završilo svou více než tisíciletou historii.

Máme-li se bavit o nenaplněných očekáváních, vnímám je osobně v rovině našeho přijetí do EU. Často máme pocit, že jsme byli a stále jsme vnímáni jako někdo z východu, koho je potřeba kultivovat a poučovat. Přitom Česko ze středoevropského prostoru nikdy nevykročilo. Historicky jsme byli vždy

v jádru Evropy a následně i v jádru EU, a takový způsob komunikace proto vnímáme jako nespravedlivý a odmítáme jej. Budeme odsuzovat poučování o tom, co jsou evropské hodnoty, ať už by přišlo od kohokoliv. Ne proto, že bychom je odmítali, ale naopak: protože je známe a řídíme se podle nich. Jsme součástí Evropy už tisíc let.

Stojíme v současnosti v proudu hluboké debaty o podstatě Evropy. Stále se rodí nové nápady o dalším směřování a institucionální podobě naší dnešní Evropské unie. Diskuse lídrů iniciovaná Donaldem Tuskem v roce 2017 ale i nedávný Summit v Sibiu jsou toho názorným příkladem. Tyto debaty nejsou zdaleka u konce. Jak se tedy k těmto otázkám stavíme?

Vidíme prostor pro posílenou spolupráci v rámci Evropy. To jsme dali najevo i v otázce Stálé strukturované spolupráce v obraně, které se účastníme.

Měli bychom si v Unii definovat "malé krůčky", na kterých se shodneme. To byla mimochodem i metoda otce-zakladatele Jeana Monneta. Je podle mého názoru potřeba vyvarovat se náhlých překvapení, šoků. Pojdme tedy nejdříve zkonsolidovat to, co máme, upevnit svazky uvnitř našeho klubu a zároveň také přiblížit Unii občanům.

Velmi rádi jsme podpořili iniciativu vašeho pana prezidenta a zapojili se do projektu veřejných konzultací před volbami do Evropského Parlamentu. Pane ministře, oceňujeme nasazení a kreativitu, kterou Francie evropské budoucnosti věnuje!

Dámy a pánové,

často slýcháme, že Unie pozbývá důvěry občanů. Dle mého názoru se ovšem nejedná o krizi důvěry v evropskou integraci, ale o krizi důvěry v politiku a politiky obecně. Ilustruje to rovněž alarmující vzestup anti-systémových radikálních stran napříč naším kontinentem.

O co se ale nyní v Evropské unii „hraje“ konkrétně?

Když argumentujeme potřebou soudržnosti, ekonomické a sociální konvergence, tak to není snaha maximalizovat naši rozpočtovou pozici či jinými slovy vydělat peníze na bohatších. Jde o opravdové sjednocení evropského kontinentu, který je dodnes ostře rozdělen ekonomickou

hranicí. S tím úzce souvisí nutnost prohlubování vnitřního trhu EU, který je reálně nejsilnějším nástrojem srovnání životních úrovní do maximální polohy. Tedy konvergence směrem vzhůru, jak je oblíbeno říkat v bruselských intelektuálních kruzích. Právě proto je Česko zastáncem silného vnitřního trhu. Není to pro nás jen nástroj podpory našich zájmů, ale především nástroj sjednocení Evropy. Jsem proto přesvědčený, že najdeme v této oblasti spojení i ve francouzské vládě.

Dále, síla uvnitř se musí projevit navenek. To je předpokladem schopnosti hájit naše strategické zájmy vůči vnějším aktérům. Situace ve světě se změnila, stojí před námi nové výzvy a hrozby, ať už jde o hybridní hrozby, kybernetickou bezpečnost, migraci, boj s klimatickými změnami. Pokud nedáme novým politikám nové zdroje a nástroje a nepřipíšeme jim politickou důležitost, zůstane pouze u slov. Proto se Česko usiluje o navýšení kapitoly „Evropa a svět“ v rámci budoucího víceletého finančního rámce EU.

Základní pilíře Agendy pro Evropu nové Evropské komise vedené Ursulou von der Leyen dávají jasnou představu, kam se budou její priority ubírat. Ekonomická prosperita a férovost, digitální Evropa, Ochrana evropských hodnot a způsobu života, silnější Evropa ve světě, či upevnění demokracie v Evropě. To jsou všechno priority, které sdílíme. Strategická Agenda Evropské rady na příštích pět let je s plánem Komise kompatibilní, oba dokumenty se doplňují.

Usilujeme o to, aby se mezi členskými státy ale také nevytvářely nové dělící linie, a musíme se zbavit již dávno vyprázdněného myšlenkového rozdělování na staré a nové členy. Konkrétně na tomto nelehkém úkolu pracujeme v rámci našeho předsednictví ve Visegrádské skupině. Doufám a těším se, že i komisařka Věra Jourová k tomuto tématu přispěje v rámci svého druhého mandátu.

Klíčové je mít Unii efektivní, akceschopnou a respektovanou na mezinárodní scéně. Je přitom na nás všech, abychom si potenciál EU stále uvědomovali, aktivně jej formovali a náležitě využívali.

V kontextu návratu „realpolitiky“ do mezinárodních vztahů, zvýšené konkurence mezi velkými světovými hráči a odklonu USA od

multilaterálních řešení musí být EU schopna asertivněji hájit své vlastní strategické zájmy. Domnívám se tedy, že strategická autonomie EU je koncept, na jehož nutnosti panuje shoda.

V oblasti obrany to znamená posílení evropského pilíře NATO. Jde tedy zejména o podporu evropského obranného průmyslu a zefektivnění obranné spolupráce mezi členskými státy, například prostřednictvím Stále strukturované spolupráce. Česko se těchto iniciativ hrdě účastní, jsme např. ve vedení projektu Vedení operací elektronického boje. Za důležitý rovněž považuji projekt na posílení vojenské mobility, tzv. vojenský Schengen. Vidíme také potřebu lépe v EU definovat dělbu práce a synchronizaci v obranném plánování, včetně lepší koordinace v reakci na nové typy hrozeb.

Evropská autonomie v dalších oblastech prochází testem zejména v oblasti ekonomické. Ekonomická i politická síla Evropy navenek musí odpovídat síle vnitřní ekonomiky. Unie tedy musí být skutečným hráčem, ne jen „platičem“ účtů, které vystavili jiní. Zde Francie působí jako jakási „strategická avantgarda“, např. při výstavbě evropského transakčního systému SWIFT, nebo při zabraňování dopadů sekundárních sankcí na důležité evropské firmy. Úkolů v této oblasti je nepřehledně, včetně sběru zpravodajských informací.

Pro Česko je klíčové, aby strategická autonomie neznamenal oslabení našich současných bezpečnostních vazeb. Jsme si vědomi toho, že někteří se snaží existující svazky zpochybnit, ale dokud nemáme představu reálné alternativy, nemá smysl se ji pokoušet budovat. Kolektivní obrana NATO pro nás zůstává životně důležitou.

Chceme být aktivní v evropské i ve světové bezpečnostní politice. Jsem potěšen, pane ministře, že Česko může s Francií spolupracovat v Africe a to konkrétně v Mali v rámci Výcvikové mise EU. Terorismus a ilegální migrace jsou fenomény, které naši současnou bezpečnostní situaci, respektive její vnímání ve společnosti, ovlivňují nejcitelněji. Je pro nás ctí, že převezmeme vedení mise právě v Mali v příštím roce. V době snižování aliančních kapacit v Afghánistánu je to pro nás důležitý signál, že jsme schopni poskytnout reálnou kapacitu a pomoc za evropskými hranicemi a jsme schopni reagovat na nové výzvy. Ohledně Mali chci také znovu

vyjádřit hlubokou soustrast České republiky i mojí osobní s nedávnou ztrátou životů příslušníků francouzských sil.

Severní Afrika a Sahel je region, který jsme ve 20. století jako diplomaté a čeští obchodníci velice dobře znali a se kterým jsme spolupracovali. Chceme jej znovuobjevit, obnovit staré vazby a prohloubit znalost tohoto regionu. Snad se mi zde tedy daří vyjasnit, že Česko neupírá svojí pozornost pouze na východ a do oblasti západního Balkánu. Česko letos otevřelo také i zastupitelský úřad v Bamaku, které navštívím v příštím roce.

Ale díváme se na situaci Afriky globálně, nejen optikou boje proti terorismu či zaměřením se na příčiny migrace. Chceme být konstruktivním hráčem v multilaterálním světě a – řečeno bezpečnostním jazykem – chceme být nejenom „honest broker“, ale a také jednoznačný „honest contributor“. To je naše role, která navazuje na naši historickou tradici, o které jsem hovořil.

I přes nutnost budovat globální roli Evropy nesmíme zapomínat na regiony, které jsou geograficky bližší Evropě a které je třeba intenzivně sledovat. Jinak jejich problémy mohou mít rychlý a přímý dopad i na jádro Evropy. Např. vyprázdňení politického prostoru na Balkáně či ztráta našich pozic a důvěryhodnosti by mohly oživit staré i nové „duchy“ a v důsledku začít brzy „strašit“ i nás doma v Praze či v Paříži. Příklady jako expanzivní avantýry směrem na Krym, Donbas nebo Luhansk nám ukazují, že moderní válka se zdaleka neomezuje jen na mediální nebo kyberprostor, ale může snadno převzít dřívější formu vojenských či polovojenských operací. Proto je důležité nerezignovat na posilování tradičních obranných kapacit, tedy věnovat se nadále tzv. „hard security“.

Na závěr chci zdůraznit, co již bylo mnohokrát řečeno. Evropská unie představuje základní rámec pro naši zahraniční politiku a pro efektivní spolupráci i s našimi sousedy. Je nesporné, že členství v Evropské unii hlas České republiky na mezinárodní scéně výrazně posiluje, a to díky Společné zahraniční a bezpečnostní politice, ale i dalším politikám: obchodní, rozvojové, humanitární, výzkumné atd. EU je jednoznačným politickým, bezpečnostním, ekonomickým a civilizačním zakotvením v rozvinuté a prosperující Evropě. Sdružuje nás s těmi, s nimiž sdílíme společné zájmy ale především i základní hodnoty. A s nimi jsme připraveni také společně

čelit novým globálním výzvám – s mnohem většími šancemi na úspěch, než kdybychom tu stáli sami.

Dámy a pánové,

jeden člověk je vždy příliš malý na to, aby dokázal o samotě změnit směřování lidstva či jeho historie. Platí to i pro ministry zahraničí. Jediněc nicméně může sdílet své myšlenky a pokud budou jiní, kteří je přijmou, potenciál náhle vzrůstá. Rád bych zde vyslovil jedno přání, které se může zdát na první pohled naivní, ale je upřímné a jednoduché a již delší čas ve mně dozrává. Jsem na akademické půdě, která je otevřenější než různé jiné půdy včetně té politické, proto své přání vyslovím a třeba bude alespoň zčásti inspirovat i následující debatu při této konferenci.

Přeji si, abychom dále utužili úzké a přátelské vztahy mezi členskými státy EU. Přeji si, abychom se naučili se navzájem více vnímat a respektovat naše odlišnosti. Abychom si lépe uvědomovali naši zranitelnost, pokud zůstaneme osamoceni na pospas mocnostem a vlivům, jejichž rozsah je pro svobodnou společnost destruktivní.

Jelikož se dnes zamýšlíme s Francií nad tím, o jakou budoucnost pro zachování naší svobody, bezpečnosti, vlády práva, duchovního rozvoje a prosperity bychom měli usilovat, přeji oběma našim zemím, i mně a ministru Le Drianovi v osobní rovině, abychom dokázali smysluplně spolupracovat na těchto úkolech ve stávajících nelehkých podmínkách.

Jelikož jsem optimistou, věřím ve vzájemnou důvěru, transparentnost a předvídatelnost. Brzy začne naše vláda formulovat ve spolupráci s Francií a Švédskem program předsednického Tria v EU. My jsme jistě s Jean-Yvesem a švédskou kolegyní Ann Linde připraveni úzce spolupracovat na přípravě části ke Společné zahraniční a bezpečnostní politice. Jsem připraven s nimi skutečně táhnout za jeden provaz.

Dámy a pánové,

čekají nás změny, kterých se můžeme obávat, ale vždy budou jednodušší, když na nich budeme pracovat spolu. Já chci budovat instituce, které nám umožní přežít tuto nelehkou dobu a posilovat evropskou spolupráci. Chci ji posilovat s Francií, chci ji posilovat s Německem, chci ji posilovat s



našimi středoevropskými sousedy. Chci budovat Evropu, jakou Karel IV., Jiří z Poděbrad, Tomáš Garrigue Masaryk a studenti protestující v listopadu 1939 i 1989 budovali pro nás.

Děkuji za pozornost a přeji Vám příjemnou konferenci a hlavně reflexi o budoucnosti evropské spolupráce. A studentům také úspěšné zkouškové období!